

Tips voor in uw verkiezingsprogramma (slot)

Dames en heren, het is mij in de pauze duidelijk geworden dat velen van u inmiddels de wanhoop nabij zijn. Diverse leden van de verkiezingsprogrammacommissies vragen zich af wat zij in hemelsnaam nog in hun programma kunnen opnemen, na deze kennismaking met de wensen van de gemiddelde burger. Wil de gewone kiezer dan helemaal niets veranderen, vroeg een lid van de D66 commissie. Kon ik bijvoorbeeld geen enkele staatkundige vernieuwing bedenken waar hij de gewone burger een genoegen mee zou doen?

Ik ben niet helemaal ongevoelig voor smeebeden. Speciaal voor deze D66-er zullen we de middag besluiten met een voorstel voor staatkundige vernieuwing, waar gemiddelde burgers misschien wel blij mee zouden zijn. Om een en ander duidelijk te maken doen we eerst een klein stukje politicologie.

Politicoloog Peter Mair heeft onlangs een interessante lezing gehouden op het Netherlands Institute for Advanced Study (www.nias.knaw.nl) Volgens Mair is er in heel West-Europa sprake van een kloof tussen burgers en politieke partijen. Politieke partijen zijn niet langer ingebed in een netwerk van maatschappelijke organisaties. Zij horen niet meer, zoals vroeger, bij kerken, vakbonden of actiegroepen. Zij trekken maar weinig burgers aan. Ze zijn verstatelijkt, wat onder meer blijkt uit het feit dat ze ook steeds meer door de overheid worden gesubsidieerd. Overheid en politieke partijen maken zich daar zorgen over. Zij hebben het gevoel dat de democratie mankeert en dat burgers hierdoor ontevreden of cynisch worden. Om het probleem van onvoldoende contact tussen partij en kiezer te lijf te gaan propageren overheid en partijen nieuwe vormen van democratie.

U weet vast allemaal wel een beetje wat daarmee wordt bedoeld. Er zijn talloze vormen van nieuwe democratie. Gemeentes doen aan interactieve besluitvorming over nieuwe parkeergarages en trams door de binnenstad. Er zijn medezeggenschapsorganen bij scholen, kinderdagverblijven, verpleeghuizen, en ziekenhuizen. Adviesorganen organiseren inspraaktrajecten om hun rapporten luister bij te zetten. Over nieuwe technologieën als kloneren wordt gediscussieerd in burgerpanels. Minister Pechtold bedacht de nationale conventie en het burgerforum, waarin deskundigen en burgers gedurende enkele maanden met elkaar nadenken over staatkundige vernieuwing. De Tweede Kamer bekijkt of het zinvol en mogelijk is om leken te betrekken bij de rechtspraak. Burgers die iets willen kunnen een burgerinitiatief beginnen. Als zij erin slagen 40.000 handtekeningen bij elkaar te krijgen kunnen ze een onderwerp aandragen dat moet worden besproken door de Tweede Kamer.

Al deze nieuwe vormen van democratie hebben volgens Mair één belangrijk ding gemeen. Ze maken allemaal inbreuk op het principe van democratische besluitvorming bij meerderheid van stemmen. Binnen het kader van de representatieve partijdemocratie mochten alle volwassen burgers naar het stemlokaal om het hokje van hun keuze rood te maken. Vervolgens werd er door het parlement, indirect door ons, of in elk geval namens ons, gedebatteerd en besloten over vraagstuk x of y. De meerderheid van de Kamer gaf de doorslag, voor en namens de meerderheid van het volk. Dat uitgangspunt lijkt steeds verder te worden verlaten.

In die nieuwerwetse vormen van democratie gaat niets meer door of namens ons allemaal. Daar wordt nog maar zelden besloten bij meerderheid van stemmen. In interactieve besluitvormingstrajecten wordt geparticipeerd door 'stakeholders': direct betrokkenen, bedrijven, organisaties, omwonenden. Voor burgerpanels en het burgerforum worden gewone burgers geselecteerd, vanuit de gedachte dat het forum

of panel in kwestie een getrouwe afspiegeling zou moeten zijn van de bevolking. Er wordt gezocht naar mensen uit verschillende regio's, van verschillend geslacht, van verschillend geloof, uit verschillende leeftijdsgroepen en van uiteenlopende etnische herkomst. Vervolgens worden deze burgers dusdanig opgevoed en bijgeschoold dat men veilig kan aannemen dat zij niet meer een op een kunnen worden vergeleken met hun medeburgers van dezelfde leeftijd, hetzelfde geslacht, geloof en dezelfde etnische herkomst. Mensen die zitting nemen in medezeggenschapsorganen, gemeentelijke commissies en focus groepen bij adviesorganen behoren vaak tot wat ik laatst hoorde aanduiden als de 'participatie-elite': burgers met veel tijd en/of heel veel verantwoordelijkheidsgevoel.

Als u dan toch met alle geweld iets wilt veranderen en als het dan bij voorkeur een staatkundige vernieuwing zou moeten zijn, probeer dan eens een verandering die wel een aanvulling is op de disfunctionerende partijdemocratie, maar die niet breekt met het principe van besluitvorming bij meerderheid van stemmen. Het referendum over Europa is een prachtig voorbeeld. Dat was een initiatief van regering en parlement. Burgers hoefden zich niet te vermoeien met het verzamelen van 40.000 handtekeningen. Niemand hoefde zich te laten bijscholen door deskundigen in lange weekenden op de hei (ofschoon er – toegegeven, pas na een stroef begin - voor iedereen die dat wilde materiaal en mogelijkheden te over waren). Iedereen kon debatteren met wie en wanneer het hem uitkwam. En uiteindelijk mochten we met z'n allen stemmen, gewoon in de school op de hoek. Kleine moeite. Meer dan 60% van de burgers kwam op. Misschien willen wij, gewone kiezers, wel meer van dit soort referenda.

© Margo Trappenburg 23 juni 2006.